

Емпірична структура суб'єктивного соціального благополуччя

Danylchenko T.V. Empirical structure of subjective social well-being / T.V. Danylchenko // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 30. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 145–162.

Т.В. Данильченко. Емпірична структура суб'єктивного соціального благополуччя. У статті відображено результати емпіричного дослідження структури суб'єктивного соціального благополуччя, яке визначається як індивідуальне переживання позитивного соціального функціонування, що відображає ступінь задоволення соціальних потреб та реалізації очікувань. Під час дослідження (686 респондентів) виявлено, що найбільш оптимальною за результатами конфірматорного факторного аналізу є п'ятифакторна модель. Перший фактор «Соціальна помітність» характеризує роль людини як агента соціальних відносин різного рівня та відображає оцінку соціальної значущості особистості. Респонденти орієнтовані на ближнє коло, широкі соціальні системи не представлені. Другий фактор «Соціальна дистантність» описує переживання особистістю відчуженості у соціальних відносинах різного рівня та відображає наявність негативних емоційних станів, пов'язаних із незадовільними соціальними стосунками особистості. Соціальна зв'язність не була виділена як цілісне позитивне переживання. Третій фактор «Гарні стосунки з близькими» відображає позитивні уявлення про сімейні та дружні стосунки. До даного фактора увійшли параметри соціальної підтримки. Четвертий фактор «Соціальне схвалення» описує сприймання особи реакції інших на власні досягнення. Ключовим параметром виявилася повага як зовнішнє визнання статусу. П'ятий фактор «Позитивні соціальні переконання» фіксує наявність позитивних соціальних уявлень про інших людей (їхню довіру, доброту, чесність). Судження про позитивне майбутнє великих соціальних систем в даний фактор не увійшли. Подальша робота полягатиме в розробці та валідації тесту, що вимірюватиме рівень суб'єктивного соціального благополуччя.

Ключові слова: суб'єктивне соціальне благополуччя, соціальна помітність, соціальне схвалення, соціальна дистантність, конфірматорний факторний аналіз

Т.В. Данильченко. Эмпирическая структура субъективного социального благополучия. В статье отражены результаты эмпирического

исследования субъективного социального благополучия, которое трактуется как индивидуальное переживание позитивного социального функционирования, которое отражает степень удовлетворения социальных потребностей и реализации ожиданий. В ходе исследования (686 респондентов) выявлено, что наиболее оптимальной по результатам конфирматорного факторного анализа является пятифакторная модель. Первый фактор «Социальная заметность» характеризует роль человека как агента социальных отношений разного уровня и отражает оценку социальной значимости личности. Респонденты ориентированы на ближний круг, большие социальные системы не представлены. Второй фактор «Социальная дистантность» описывает переживание личностью отчуждения в социальных отношениях разного уровня и отражает наличие негативных эмоциональных состояний, связанных с неудовлетворительными социальными отношениями. Социальная связность не была выделена как целостное позитивное переживание. Третий фактор «Хорошие отношения с близкими людьми» отражает позитивные представления о семейных и дружеских отношениях. В данный фактор вошли параметры социальной поддержки. Четвертый фактор «Социальное одобрение» описывает восприятие личностью реакций окружающих на собственные достижения. Ключевым параметром является уважение как внешнее признание статуса. Пятый фактор «Позитивные социальные представления» фиксирует наличие позитивных социальных убеждений о других людях (их доверие, доброте, честность). Суждения о позитивном будущем больших социальных систем в данный фактор не вошли. Дальнейшая работа будет состоять в разработке и валидации теста, который будет измерять уровень субъективного социального благополучия.

Ключевые слова: субъективное социальное благополучие, социальная заметность, социальное одобрение, социальная дистантность, конфирматорный факторный анализ.

Актуальність проблеми. В зв'язку з підвищенням рівня життя психологія звернулася до позитивного аспекту людського функціонування. У науковий психологічний лексикон увійшли нові поняття, що раніше використовувалися для позначення «побутових» явищ. Об'єктами наукового дослідження стали «щастя», «благополуччя», «задоволеність життям», «якість життя», «процвітання» тощо. Спираючись на емпіричні докази того, що позитивні та негативні емоції – незалежні феномени та підкоряються відмінним закономірностям (М. Селігман, С. Любомирські, Е. Дінер), предметом наукового вивчення стало оптимальне функціонування людини.

Найбільша кількість американських досліджень зосереджена на вивченні феномена суб'єктивного благополуччя, під яким найчастіше розуміється емоційне благополуччя (низь-

кий негативний афект і високий позитивний афект). Однак унітарне суб'єктивне благополуччя виявилось «тісною» категорією, оскільки люди можуть оцінювати та сприймати різноманітні аспекти свого життя. Почали «відгалужуватися» різні види суб'єктивного благополуччя, спочатку психологічне, фізичне та економічне, пізніше евдемонічне та соціальне. Теорії суб'єктивного соціального благополуччя, як правило маючи нечисленні, і пропонуються для пояснення практичних шляхів вирішення проблем в освіті, спорті, сімейному житті та вихованні дітей тощо [9; 12; 14].

Єдину цілісну методику (яку нам вдалося знайти), що присвячена вивченню соціального благополуччя, запропонував К.Л.М. Кейес (1998). Модель соціального благополуччя К.Л.М. Кейес базується на евдемонічному підході та звертається до соціальних аспектів людського функціонування [13]. На думку автора, доцільно виділити п'ять вимірів, які є критерієм оптимального функціонування в соціальному середовищі: Соціальне прийняття, Соціальну актуалізацію, Соціальний внесок, Соціальну залученість, Соціальну інтеграцію. Однак наші дослідження показали низьку валідність даної методики в умовах пострадянських країн [2].

Метою нашого дослідження було створення надійної та валідної методики для виміру суб'єктивного соціального благополуччя – ССБ (на основі авторської теоретичної моделі). Суб'єктивне соціальне благополуччя, на нашу думку, – це інтегральне соціально-психологічне утворення, що відображає суб'єктивну оцінку (позитивне переживання) успішності функціонування індивіда в соціальному середовищі.

Методи та організація дослідження. На основі відібраних індикаторів ССБ (Keyes, 1998; Callaghan, 2008; Muller, 2012; Симонович, 2003; Зараковський, 2004; Кулайкін, 2006) була створена анкета, що містила 120 тверджень. Вона була запропонована 686 респондентам: 238 чоловіків – середній вік 25,7 (SD=9,22), та 448 жінок – середній вік 23,21 (SD=7,79). Вибірка складалася з респондентів різного освітнього рівня, що мали (39,7%) та не мали (60,3%) шлюбні стосунки, представників різних професій та соціальних груп (студенти, пенсіонери, працівники театру, освітніх та медичних закладів). Опитувальник проводився в індивідуальній формі. Кожний пункт опитувальника оцінювався за допомогою 7-бальної шкали. В ньому містилися як позитивно, так і негативно сформульовані судження. Процедура опитування передбачала ознайомлення з твердженням та варіантами відпо-

відей, а також вибір того з них, що відповідає думці респондента. Математико-статистична обробка результатів здійснювалась за допомогою пакета комп'ютерних програм SPSS 17 (кореляційний, факторний аналіз) та AMOS 18.

Аналіз результатів. Експлораторний факторний аналіз (з виділенням факторів методом головних компонент і наступним обертанням) дозволив встановити емпіричну структуру ССБ з п'ятьма помірно корелюючими факторами (загальна дисперсія – 49,864%), кожен з яких характеризує окрему складову (шкалу) (дані представлені в таблиці 1). Факторний аналіз та аналіз внутрішньої узгодженості пунктів дозволили скоротити попередню кількість пунктів до 36.

Перший фактор (внесок у загальну дисперсію – 25,143%, позначений як «Соціальна помітність») характеризує роль людини як агента соціальних відносин різного рівня та складається з 10 пунктів. Він відображає оцінку соціальної значущості особистості (соціальний статус). На відміну від теоретичної моделі, де ми йшли за позицією К.Л.М. Кейєс (1998), який розділяє соціальну інтеграцію та соціальний внесок, за емпіричними даними дані показники зливаються в один чинник ССБ. Ми вже зазначали [2], що в свідомості українців соціальний внесок не виділяється як окремий параметр соціального функціонування. Отже, соціально адаптована особа обов'язково здійснює певні дії на користь групи та суспільства, що є ознакою інтегрованості в соціальні процеси. «Безумовне прийняття» можливе у випадку материнської любові, де не передбачається певний «внесок» з боку дитини, в усіх інших випадках соціальних взаємин спрацьовує правило обміну.

Ця шкала містить чотири висхідних параметри:

- Соціальний вплив (пункти 1, 8, 9, 10);
- Соціальний внесок (пункти 2, 3, 7);
- Успішність (пункти 4, 5), соціальна зв'язність (пункт 6).

Максимальне навантаження (0,674) має показник «впливовості особистості». Власне всі подальші пункти розшифровують прояви цієї впливовості або на соцієтальному (пункти 4, 7, 9), або на міжгруповому (пункти 1, 2, 5), або на внутрішньогруповому (пункти 3, 8, 10) рівнях. Відзначимо, що на початковому етапі дослідження очікувалося, що провідне місце в ССБ займає соціальна зв'язність, відповідно було запропоновано низку пунктів, що її вимірювали. Однак ці характеристики виявились розпорошені по інших факторах, тільки одна з них – «Я відчуваю себе зв'язаним з більшістю людей» – увійшла до першого фактора. Зважаючи на те, що другий фактор утворений параметрами со-

ціальної дистанційованості, можемо припустити, що соціальна зв'язність сприймається як артефакт людського існування («річ, що існує як об'єктивна реальність»), який не потребує рефлексії. Тобто люди не обдумують факт існування соціальних зв'язків з іншими, а реагують на їх зменшення, порушення, тоді як факт соціальної залученості не рефлексується як позитивне явище.

Цей фактор передбачає позитивний полюс («Соціальна помітність»): людина як агент соціальних відносин активно бере участь в життєдіяльності групи, спільноти та суспільства в цілому, має можливості впливу на групи різного рівня та визнається як та, що відповідає соціальним параметрам успішності в різних сферах. Відповідно негативний полюс (ми визначили його як «Соціальну мімікрію») можна описати прислів'ям «Моя хата скраю»: людина вважає, що в неї відсутній ресурс впливу на групи різного рівня, вона не проявляє соціальної активності, як міжособистісної, так і громадської, не сприймається групою як відповідна еталону успішності (даний еталон задається культурою та ідеологічними умовами в країні, де людина проживає).

До цього фактора ввійшли параметри, що описують соціальний статус людини з точки зору його сприймання особою та групою; їх описують як соціальна залученість (І. Макдауел, К. Ньюел, Л. Каллаган), керування навколишнім соціальним середовищем (Ю.В. Бессонова, Дж. Ларсон, К. Ріфф), соціальний внесок (К.Л.М. Кейес), соціальна участь (М.Л. Мюллер), активна залученість (Ф. Х'юперт).

Другий фактор (внесок в загальну дисперсію – 8,694%), який ми позначили як «Соціальна дистантність», описує переживання особистістю відчуженості від соціальних відносин різного рівня. «Соціальна дистантність» відображає наявність в свідомості людини негативних емоційних станів, пов'язаних із незадовільними соціальними стосунками. В якості головного джерела стресу розглядається неможливість змінити свої соціальне становище через відсутність ресурсів впливу. Шкала містить два параметри оцінки:

- Соціальна відмежованість (пункти 11, 12, 13, 15)
- Соціальний фаталізм (пункти 14, 16, 17)

Як видно з таблиці, найбільш навантаженим є параметр соціальної дистанційованості, пов'язаний із сприймання психологічної близькості до інших людей. У своєму дослідженні ми пропонували обрати з графічних зображень межі злиття власного «Я» з іншими людьми (1 – два кола, що поєднані однією точкою, 7 – два кола, що на 90% площі співпадають один з од-

ним). Було отримано значущу кореляцію між даною шкалою та переживанням дистанції ($r=-0,221$, $p\leq 0,01$). Потреба в соціальній зв'язності є важливим виміром ССБ, що фіксує параметри та межі соціально-психологічного простору особистості. Треба відзначити, що в психологічній літературі розрізняють поняття автономії та соціальної дистантності. Автономія, в основному, апелює до можливості суб'єкта брати на себе відповідальність за рішення та орієнтуватися на власний закон. Акцент робиться на збереження меж власної особистості (психологічну суверенність у С.К. Нартової-Бочавер, привасі у А.В. Бурмистрової-Савенкової), тоді як у нашому дослідженні фокус зміщується з індивідуальної регуляції на соціальну: зона дискомфорту пов'язана з соціальними обмеженнями, запропонованими соціальною системою, яке суб'єкт переживає як відчуження.

Отже, дослідження виявило роль ціннісно-мотиваційних аспектів віри у можливість змінити наявну ситуацію (в психологічній літературі представлену у феномені «вивченої безпорадності»). Вираженість соціальної дистанційованості підвищує рівень соціального неблагополуччя особистості, а також встановлює ступінь віри у контроль наявної ситуації.

Як вже зазначалося, зв'язність передбачена самою соціальною системою, тому її факт (за оптимальних умов) не піддається емоційній оцінці, тоді як її порушення болісно переживається як порушення соціально-психологічного простору, та викликає негативні переживання, а також наміри змінити таку ситуацію. Важливим чинником соціального благополуччя є віра людини в можливість змінити соціальну ситуацію як на міжособистісному, так і на загальносуспільному рівнях.

Третій фактор (внесок у загальну дисперсію – 6,752%) описує позитивні уявлення про сімейні та дружні стосунки. Відомо, що сім'я та друзі – найбільш значущі поліфункціональні соціальні групи в житті кожної людини, де задовольняється більшість соціальних потреб. Дана шкала описує два параметри:

- задоволення стосунками (афективний компонент) (пункти 21, 22, 24);
- наявність підтримки (пункти 18, 19, 20) та визнання (пункт 23) близькими людьми

Максимальне навантаження (0,743) має показник «допомоги та підтримки близьких», не уточнюючи, який вид підтримки (емоційний, інструментальний, матеріальний) мається на увазі.

Четвертий фактор (внесок в загальну дисперсію – 5,462%) ми визначили як «Соціальне схвалення». Вище зазначалося,

що одним із основних механізмів ССБ є соціальне порівняння, коли успіхи інших та реакція на власні досягнення виступає своєрідним еталоном, за яким звіряється ефективність соціального функціонування. Шкала містить такі параметри:

- інструментальне схвалення (пункти 25, 29, 31);
- афективне схвалення (пункти 26, 27, 28, 30).

Найбільше навантаження (0,716) має параметр, що описує повагу як зовнішнє визнання статусу. На думку окремих дослідників (Хьюперт Ф.А., Л. Молікс, Б.А. Беттенкурт, Л. Тай, Д. Чен, Е. Дінер), прагнення до поваги є ключовим моментом соціального функціонування особистості.

П'ятий фактор (внесок в загальну дисперсію – 3,809%) утворений позитивними соціальними уявленнями про інших людей (їхню довіру, доброту, чесність). Зауважимо, що включені в попередній варіант методики судження про позитивне майбутнє великих соціальних систем у даний фактор не увійшли, що свідчить про вироблення системи позитивних упереджень щодо людей, але не соціальних систем (принаймні, в Україні).

Таблиця 1

Факторна структура моделі ССБ (після обертання) (N=686)

Пункти і шкали	Фактори					Ін-декс**
	1	2	3	4	5	
Соціальна помітність						
1. Люди вважають мене впливовою особистістю (п89)	0,674*					0,473
2. Я часто беру участь в громадській діяльності (п94)	0,642					0,429
3. Я активно залучений в життя людей (п105)	0,621					0,452
4. Я відомий успіхами, яких досяг (п86)	0,602					0,369
5. Люди вважають, що я досяг більшого успіху, ніж інші (п97)	0,593					0,357
6. Я відчуваю себе зв'язаним із більшістю людей (п98)	0,547					0,396
7. Моя діяльність важлива для суспільства (п108)	0,540					0,414
8. Якщо необхідно, я можу взяти на себе лідерство в групі (п55)	0,528					0,416

9. Мої головні потреби задовольняються, оскільки я – важлива частина суспільства (п78)	0,515			0,393		0,526
10. Можу сказати, що я – важлива частина тих груп, членом яких я є (п49)	0,506			0,410		0,590
Соціальна дистантність						
11. Я відчуваю себе дистанційованим від людей (п91)		0,724				-0,419
12. Я відчуваю себе відмежованим від світу, що мене оточує (п103)		0,716				-0,465
13. Я відчуваю, що втрачаю сенс зв'язності з суспільством (п115)		0,702				-0,380
14. Я переживаю відчуття безнадійності через неможливість змінити своє становище в суспільстві (п99)		0,670				-0,316
15. Я часто відчуваю себе самотнім (п112)		0,644				-0,403
16. Люди байдужі до моєї думки (п113)		0,623		-0,327		-0,391
17. Немає сенсу турбуватися про майбутнє, оскільки я все одно нічого не можу зробити (п83)		0,586				-0,243
Гарні стосунки з близькими						
18. Я отримую допомогу та підтримку від близьких, коли їй потребую (п34)			0,743			0,480
19. Я можу повністю довіритися сім'ї та друзям (п26)			0,720			0,417
20. Я отримую багато теплоти та підтримки від друзів та близьких (п47)			0,650			0,560
21. Стосунки з друзями та сім'єю приносять мені задоволення (п54)			0,644			0,457
22. Я задоволений тим положенням, яке я займаю в сім'ї та дружній групі (п25)			0,625			0,432

23. Я відчуваю себе визнаним близькими людьми (п1)			0,527			0,385
24. У мене гарні стосунки з тими людьми, яких я люблю (п11)			0,501			0,351
Соціальне схвалення						
25. Я відчуваю, що оточуючі ставляться до мене з повагою (п18)				0,716		0,676
26. Інші люди цінують мене як особистість (п9)				0,707		0,591
27. Я вважаю, що подобаюся людям (п82)	0,351			0,558		0,656
28. Люди вважають мене надійним (п72)				0,491		0,514
29. Більшість людей схвалює мої дії (п3)				0,489		0,518
30. Я вважаю, що люди дійсно мене люблять (п28)			0,376	0,478		0,650
31. Інші цінують мою роль в групі (вдома, на роботі, під час дозвілля) (п58)	0,322			0,468		0,629
Позитивні соціальні переконання						
32. Більшість людей завжди поводить себе чесно (п53)					0,789	0,341
33. Більшості людей можна довіряти (п42)					0,775	0,338
34. Я вважаю, що люди добрі (п59)					0,678	0,303
35. Здебільшого можна бути впевненим, що інші бажають тобі добра (п51)					0,666	0,304
36. Я вважаю, що більшість людей захищає виключно свої інтереси (п35–)					0,603	0,209

* вказані факторні навантаження вищі 0,32

** індекс – фактор другого порядку

Виділені латентні фактори відображають компоненти ССБ, запропоновані в його теоретичній моделі. Всі фактори корелюють між собою (таблиця 2), однак кореляція в жодному випадку не досягає 0,8, тобто шкали не повторюють одна одну. Особливо значущі кореляції між соціальним схваленням, з одного боку, та

соціальною помітністю та позитивними стосунками з близькими, з другого. На нашу думку, можна пояснити дану закономірність тим, що потреба у соціальному схваленні задовольняється у сім'ї (фактор три), також важливими виступають позитивні оцінки (повага і схвалення) відносно незнайомих людей (фактор 1). Імовірно, що в окремих випадках можуть прослідковуватися причинні зв'язки: схвалення дій та особистості в сім'ї є чинником визначення суб'єктом сімейних стосунків як позитивних. Крім того, помірна кореляція свідчить, що дані фактори є функцією більш узагальненої конструкції, в якій кожний фактор відображає єдиний концептуальний конструкт ССБ.

Таблиця 2

Кореляційна матриця латентних факторів ССБ*

№	Шкали	1	2	3	4
1	Соціальна помітність	1,0			
2	Соціальна дистантність	-0,325	1,0		
3	Гарні стосунки з близькими	0,377	-0,449	1,0	
4	Соціальне схвалення	0,624	-0,457	0,573	1,0
5	Позитивні соціальні переконання	0,307	-0,189	0,285	0,354

* Всі на рівні значущості 0,01

Для перевірки гіпотези про емпіричну придатність даної моделі ССБ порівнювалися три конфірматорні факторні моделі. Перша (п'ятифакторна) відображає існування в структурі благополуччя п'яти відносно самостійних, але взаємопов'язаних базових компонентів, тобто підтверджує її багатомірність. Друга (однофакторна) передбачає існування загального, «генерального» фактора ССБ, проявом якого є вищенаведені твердження. Третя (двоступенева) модель описує ССБ як узагальнене утворення, яке описують п'ять виділених шкал.

Відповідність компонентів, що були виділені в ході експлораторного факторного аналізу, емпіричним даним перевірялись через конфірматорний факторний аналіз програми SPSS AMOS 18. Конфірматорний факторний аналіз визначає статистичну міру того, наскільки задовільно попередньо визначена структура латентних факторів пояснює реально існуючі (вираховані в емпіричних даних) зв'язки між ними. Компоненти розглядалися як латентні фактори, вихідні індикатори кожного компонента (при експлораторному факторному аналізі) – як ендогенні змінні. Показники придатності відображені в таблиці 3.

Оцінка придатності вибірки полягала у вирахуванні показника Р.Клайна за формулою $T = P(P + 1)/2 - df$ (Kline, 2011), де

P – кількість явних змінних моделей, df – число ступенів свободи. T (для першої моделі) = $36(36+1)/2 - 594 = 72$; T (для другої моделі) = $36(36+1)/2 - 569 = 97$ (співвідношення чисельності вибірки до числа оцінюваних параметрів $686/97 = 7,07$, що більше гранично малої величини 5); T (для третьої моделі) = $36(36+1)/2 - 567 = 99$ (співвідношення чисельності вибірки до числа оцінюваних параметрів $686/99 = 6,93$, що більше гранично малої величини 5). Об'єм вибірки дещо менший рекомендованого $10T$ (720, 970, 990), але більший мінімальної чисельності $5T$. Відповідно, для прийняття рішення щодо узгодженості моделі з даними повинні виконуватися найбільш суворі межі для значення критеріїв узгодженості.

При підборі статистичних критеріїв для аналізу емпіричних даних було виявлене порушення нормального багатомірного розподілу (за критерієм багатомірного ексцесу його коефіцієнт має бути не більше 5, тоді як в нашому дослідженні він сягнув 351,34). Даному явищу є кілька пояснень. По-перше, досить великий об'єм вибірки (686 осіб); по-друге, поняття благополуччя саме по собі передбачає зміщення по шкалі в зону високих балів. Розподіл відповідей і повинен бути «ненормальним», тому що благополуччя описує наявність позитивних переживань, до яких людина прагне і які самі виступають як критерій норми. Вперше це явище виявив Р. Камінгс (1995, 1998), за його даними, оптимум суб'єктивного благополуччя – 70-80 балів (за 100-бальною шкалою) [11; 12].

Таблиця 3

Конфірматорний факторний аналіз: індекси придатності трьох структурних моделей ССБ (N=686)

Структурна модель	Індекси придатності								
	χ^2	df	χ^2/df	RM-SEA	LO 90	HI 90	PC-LO-SE	GFI	CFI
Однофакторна	3651,12	594	6,147	0,087	0,084	0,089	0,00	0,688	0,616
Двофакторна	1477,20	588	2,512	0,047	0,044	0,050	0,951	0,888	0,888
П'ятифакторна з одним загальним	1136,75	569	1,998	0,038	0,035	0,041	1,0	0,913	0,929
П'ятифакторна	1124,25	567	1,983	0,038	0,035	0,041	1,0	0,915	0,930

Очевидним є те, що за індексами придатності однофакторна (лінійна) модель виявилась некоректною. Отже, запропоновані питання утворюють окремі структури, стосуються різних аспектів ССБ та відображають його багатомірність. Шкали утворюють структуру, що відображена на рис. 1.

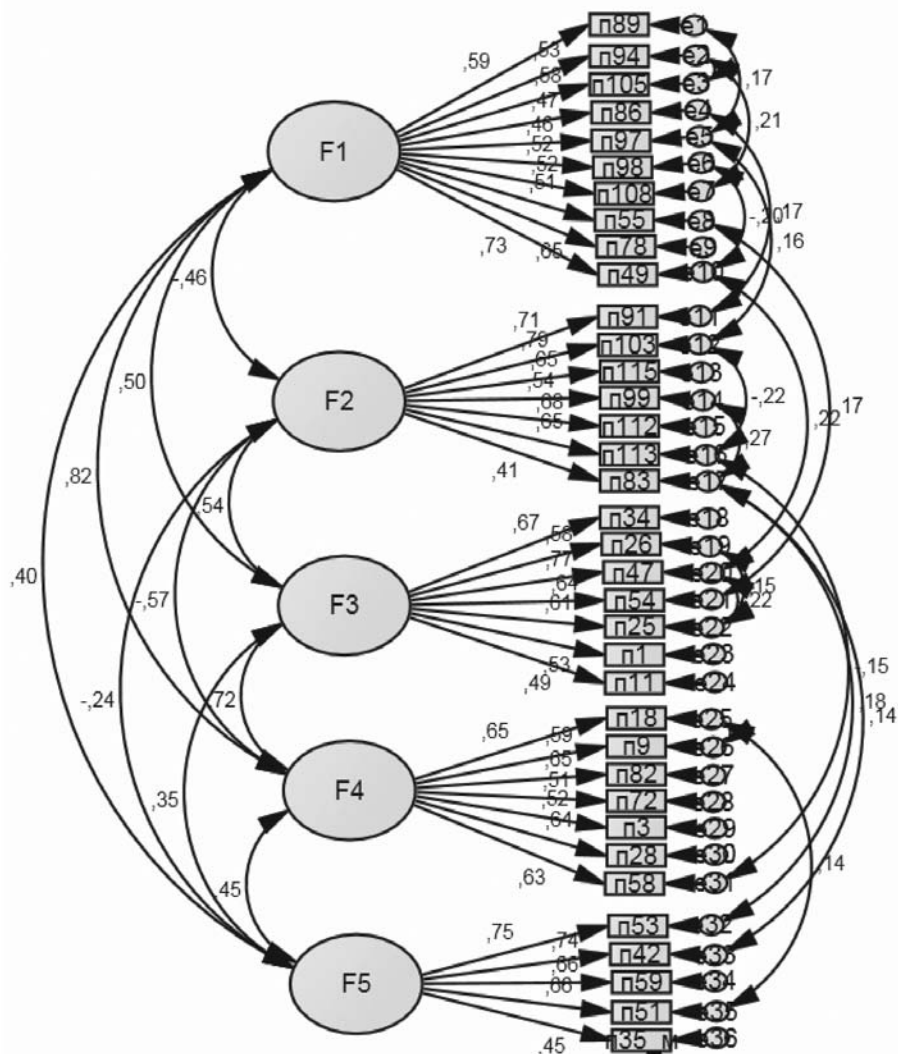

Рис. 1. П'ятифакторна модель ССБ

Порівняння всіх індексів свідчить, що найбільш оптимальними за всіма показниками придатності виявляються дві моделі: п'ятифакторна модель конструкта ССБ та п'ятифакторна з узагальненим фактором для 36 пунктів (рис. 1 та 2). Така модель має перевагу над іншими моделями. Отже, емпірично підтверджена теоретична модель багатовимірної структури ССБ, що містить об'єднання вихідних індикаторів в 5 базових показників (шкал). Відмінність моделі з 5 латентними факторами від інших моделей у кращий бік статистично достовірна. При переході до однофакторного та двофакторного рішення відбувається суттєве зниження емпіричної придатності.

Традиційний факторний аналіз передбачає, що фактори ортогональні (не корелюють), однак, навіть керуючись здоровим глуздом, очевидним є взаємовплив значної кількості чинників (конкретна ситуація соціальної взаємодії, селективність емоцій,

особливості ціннісно-смиислової сфери, задоволеність соціальних потреб, недавній досвід соціальної взаємодії тощо) на узагальнене переживання свого благополуччя в соціальній системі. Дана особливість була виявлена в ході конфірмаційного факторного аналізу (рис. 1), коли узагальнений фактор 6 мав надзвичайно щільний зв'язок з фактором 4 (соціальне схвалення).

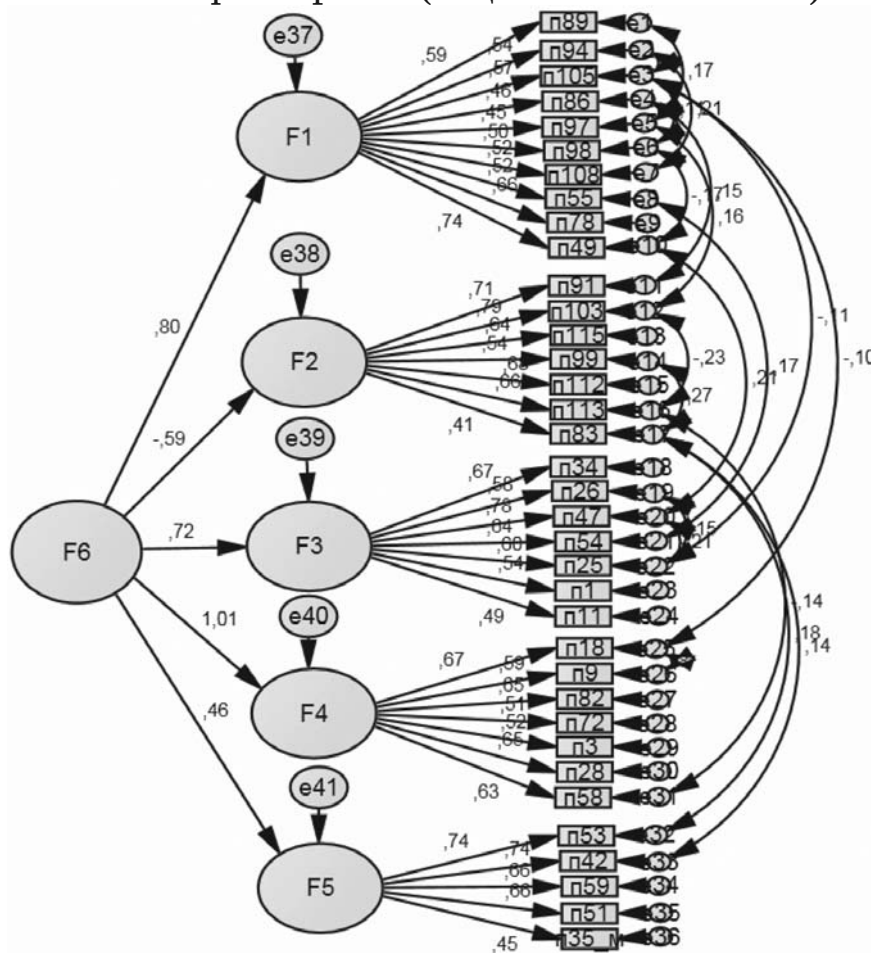

Рис. 2. П'ятифакторна модель ССБ з узагальнюючим фактором

Подальше моделювання засвідчило (рис. 3), що фактор 4 виступає своєрідним фільтром для сприймання інших аспектів соціального функціонування. Причому соціальне схвалення надзвичайно важливе не тільки в сім'ї та з боку друзів ($r=0,573$ $p \leq 0,01$), але й не менш значуще відносно реакцій незнайомих і малознайомих людей ($r=0,624$ $p \leq 0,01$). У четвертій моделі (рис. 3) розглядається випадок, коли фактор 4 стає входом (направлений зв'язок) для системи оцінки соціального благополуччя за іншими параметрами. Її рівень придатності досить високий ($\chi^2=1136,84$, $df=570$, $\chi^2/df=1,994$, $RMSEA=0,038$, $LO90=0,035$, $HI90=0,041$, $PCLOSE=1,0$, $GFI=0,913$, $CFI=0,929$). Тому ми можемо висловити

припущення про нерекурсивність моделі ССБ. Тобто досить імовірними є зворотні (реципрокні) зв'язки. На нашу думку, здійснений психометричний аналіз підтвердив емпіричну придатність моделі. Однак, зважаючи на те, що модель з узагальнюючим фактором та без нього практично однаково описують розподілення емпіричних даних, ми вважаємо за доцільне, оскільки співвідношення χ^2/df в п'ятифакторній моделі незначно, однак все-таки нижче, ніж у моделі з узагальнюючим фактором, в подальшому дослідженні при верифікації опитувальника використовувати саме її. Модель, наведена на рис. 3, що відображає нелінійні зв'язки, потребує подальшої перевірки за допомогою інших статистичних методів.

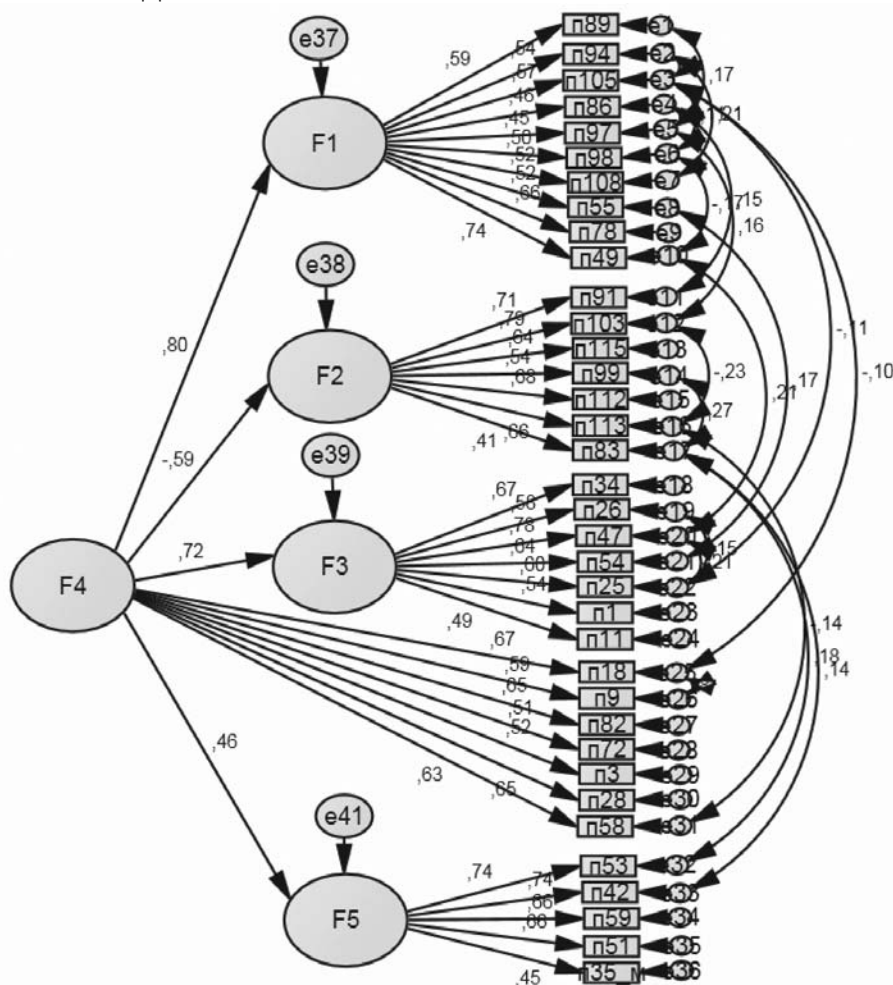

Рис. 3. П'ятифакторна модель ССБ, коли фактор 4 виступає узагальнюючим

Висновки. Суб'єктивне соціальне благополуччя – багатомірна структура, що містить когнітивні та афективні компоненти. В ході психометричних процедур аналізу, що дозволяли здійснити перевірку відповідності теоретичної моделі емпіричним даним,

було виокремлено п'ятифакторну структуру суб'єктивного соціального благополуччя. Шкала 1 – «Соціальна помітність» – характеризує роль людини як агента соціальних відносин різного рівня та відображає оцінку соціальної значущості особистості. Шкала 2 – «Соціальна дистантність» – описує переживання особистістю відчуженості від соціальних відносин різного рівня та відображає наявність негативних емоційних станів, пов'язаних із незадовільними соціальними стосунками особистості. Шкала 3 – «Гарні стосунки з близькими» – описує позитивні уявлення про сімейні та дружні стосунки. Шкала 4 – «Соціальне схвалення» – реакція інших на власні досягнення виступає своєрідним еталоном, по якому звіряється ефективність соціального функціонування. Шкала 5 – «Позитивні соціальні переконання» – фіксує наявність позитивних соціальних уявлень про інших людей (їхню довіру, доброту, чесність).

У теоретичній моделі враховувалися особливості сприймання великих соціальних систем, однак в емпіричних результатах у жодний параметр суб'єктивного соціального благополуччя судження про спільноти та суспільство в цілому не увійшли. Така закономірність підтверджує явище «соціального ізоляціонізму», характерного для пострадянських спільнот.

Метою подальшої роботи є модифікація анкети у відповідності до психометричних вимог до тестів. Так, необхідна перевірка дискримінативності, надійності (внутрішньої узгодженості) та критеріальної валідності тесту, а також вироблення тестових норм відповідно до віку та статі респондентів.

Список використаних джерел

1. Бурмистрова-Савенкова А.В. Личность и среда: регуляция границ бытийного пространства: монография / А.В. Бурмистрова-Савенкова. – Краснодар : Кубанский гос. ун-т, 2006. – 232 с.
2. Данильченко Т.В. Методичні проблеми вивчення суб'єктивного соціального благополуччя / Т.В. Данильченко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. – Чернігів: ЧНПУ, 2015. – Вип. 126 (Серія «Психологічні науки»). – С.57–62.
3. Зараковский Г.М. Качество жизни населения России: Психологические составляющие / Г.М. Зараковский. – М. : Смысл, 2009. – 319 с.
4. Кулайкин В.И. Социально-психологические параметры качества жизни в различных социальных группах: Автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. психол. наук: спец.

- 19.00.05 «Социальная психология» / В.И. Кулайкин. – Кострома, 2006. – 26 с.
5. Любомирски С. Психология счастья. Новый подход / С. Любомирски. – СПб. : Питер, 2014. – 352 с.
 6. Нартова-Бочавер С.К. Человек суверенный: психологическое исследование субъекта в его бытии / С.К. Нартова-Бочавер. – СПб. : Питер, 2008. – 400 с.
 7. Селигман М. В поисках счастья. Как получать удовольствие от жизни каждый день / Мартин Селигман; пер. с англ. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2010. – 320 с.
 8. Симонович Н.Г. Социальное самочувствие людей и технологии его исследования в современной России : Автореф. дисс. на соискание науч. степени докт. психол. наук: спец. 19.00.05 «Социальная психология» / Н.Г. Симонович. – М., 2003. – 37 с.
 9. Callaghan L. 2008. Social Well-Being in Extra Care Housing: An Overview of the Literature // PSSRU Discussion Paper 2528. Accessed on 24.04.2014 www.ukc.ac.uk/PSSRU/dp2528.pdf
 10. Cummins R. 1995. On the trail of the gold standard for life satisfaction. Social Indicators Research. – 35. – PP. 179–200.
 11. Cummins R. (1998). The second approximation to an international standard of life satisfaction. Social Indicators Research. – 43. – PP. 307–334.
 12. Diener E., Suh, E., Lucas, R., Smith, H. (1999). Subjective well-being: three decades of progress. Psychological Bulletin. – 125 – PP. 276–302.
 13. Keyes, C. L. M. (1998). Social well-being. Social Psychology Quarterly. – 61 – PP. 121–140.
 14. Muller M. L. (2012). Social well-being: Investigating the relation of social aspects to optimal functioning in society/ Bachelor thesis. – Universiteit Twente, Enschede. – 39 p. Accessed on 12.03.2014. [http://essay.utwente.nl/61867/1/M%C3%BCller,_M._-_s0163465_\(verslag\).pdf](http://essay.utwente.nl/61867/1/M%C3%BCller,_M._-_s0163465_(verslag).pdf)

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Burmystrova-Savenkova A.B. Lychnost' y sreda: rehulyatsyya hranysts bytuynoho prostranstva: monohrafiyya / A.V. Burmystrova-Savenkova. – Krasnodar : Kubanskyy hos. un-t, 2006. – 232 s.
2. Danyl'chenko T.V. Methodychni problemy vyvchennya sub'yektyvnoho sotsial'noho blahopoluchchya / T.V. Danyl'chenko // Visnyk Chernihivs'koho natsional'noho pedahohichnoho

- universytetu imeni T.H.Shevchenka. – Chernihiv: ChNPU, 2015. – Vyp. 126 (Seriya «Psykhologichni nauky»). – S.57–62.
3. Zarakovskyy H.M. Kachestvo zhyzny naselenyya Rossyy: Psykhologicheskiye sostavlyayushchye / H.M. Zarakovskyy. – M. : Smysl, 2009. – 319 s.
 4. Kulaykyn V.Y. Sotsyal'no-psykhologicheskiye parametry kachestva zhyzny v razlychnykh sotsyal'nykh hruppakh: Avtoref. dyss. na soyskanye nauch. stepeny kand. psykhol. nauk: spets. 19.00.05 «Sotsyal'naya psykhologhyya» / V.Y. Kulaykyn. – Kostroma, 2006. – 26 s.
 5. Lyubomyrsky S. Psykhologhyya schast'ya. Novyy podkhod / S. Lyubomyrsky. – SPb. : Pyter, 2014. – 352 s.
 6. Nartova-Bochaver S.K. Chelovek suverennyy: psykhologicheskoye yssledovanye sub'yekta v ego byt'yyu/ S.K. Nartova-Bochaver. – SPb. : Pyter, 2008. – 400 s.
 7. Selyhman M. V poyskakh schast'ya. Kak poluchat' udovol'stviye ot zhyzny kazhdyy den' / Martyn Selyhman; per. s anhl. – M. : Mann, Yvanov y Ferber, 2010. – 320 s.
 8. Symonovych N.H. Sotsyal'noe samochuvstviye lyudey y tekhnologhyy ego yssledovaniya v sovremennoy Rossyy : Avtoref. dyss. na soyskanye nauch. stepeny dokt. psykhol. nauk: spets. 19.00.05 «Sotsyal'naya psykhologhyya» / N.H. Symonovych. – M., 2003. – 37 s.
 9. Callaghan L. 2008. Social Well-Being in Extra Care Housing: An Overview of the Literature // PSSRU Discussion Paper 2528. Accessed on 24.04.2014 www.ukc.ac.uk/PSSRU/dp2528.pdf
 10. Cummins R. 1995. On the trail of the gold standard for life satisfaction. Social Indicators Research. – 35. – PP. 179–200.
 11. Cummins R. (1998). The second approximation to an international standard of life satisfaction. Social Indicators Research. – 43. – PP. 307–334.
 12. Diener E., Suh, E., Lucas, R., Smith, H. (1999). Subjective well-being: three decades of progress. Psychological Bulletin. – 125 – PP. 276–302.
 13. Keyes, C. L. M. (1998). Social well-being. Social Psychology Quarterly. – 61 – PP. 121–140.
 14. Muller M. L. (2012). Social well-being: Investigating the relation of social aspects to optimal functioning in society/ Bachelor thesis. – Universiteit Twente, Enschede. – 39 p. Accessed on 12.03.2014. [http://essay.utwente.nl/61867/1/M%C3%BCller,_M._-_s0163465_\(verslag\).pdf](http://essay.utwente.nl/61867/1/M%C3%BCller,_M._-_s0163465_(verslag).pdf)

T.V. Danylchenko. Empirical structure of subjective social well-being. In article results of empirical research of subjective social well-being are reflected. It is considered as individual experience of positive social functioning which reflects degree of satisfaction of social needs and realization of expectations. During research (686 respondents) it is revealed that the optimal result is the five-factorial model by confirmatory the factorial analysis. The first factor «Social visibility» characterizes a role of the person as the agent of social relations at different levels and reflects an estimation of the social importance of the person. Respondents are focused on a near relationship, the big social systems are not presented. The second factor «Social distance» describes experience by the person of alienation in social relations of different level and reflects presence of the negative emotional conditions connected with unsatisfactory social relations. Social coherence has not been allocated as complete positive experience. The third factor «Good relations with close people» reflects positive representations about family and friendly relations. The given factor included parameters of social support. The fourth factor «Social approval» describes perception the person of reactions associated with own achievements. Key parameter is the respect as an external recognition of the status. The fifth factor «Positive social representations» fixes presence of positive social beliefs about other people (their trust, kindness, honesty). Judgments about the positive future of the big social systems were not included into the given factor. Results of research testify that subjective social well-being is considered by respondents from the point of view of the nearest social communications (the characteristic of interpersonal relations). Features of the big social systems are not a basis for forming of judgments about own social well-being. The further work will consist in working out and validation the test which will measure level of subjective social well-being.

Key words: subjective social well-being, social visibility, social approval, social distance, confirmatory factor analysis.

Received July 08, 2015

Revised August 16, 2015

Accepted September 28, 2015